

מראי מקומות- עבודה זרה ס"ז

בתרא ס"ל דכיון דכמות שהוא עכשיו האיסור פוגמת הטעם, לא אמרי' דאם היתה כתקונה הי' משביח, דמה בכך, הרי סכ"ס עכשיו פוגמת הטעם, וא"כ אין לנו לאסור מחמת טעם זה. **אולם** ע' בתוס' רי"ד דפי' באו"א, דלשון ראשון ס"ל דלא התירה תורה אם פגום אא"כ לא הי' פגום בלא זה, ובא איסור זה ופגמה, אבל אם הי' פגומה אף בלא טעם האיסור, ובא טעם האיסור ופגמה טפי, בזה לא התירו חכמים אותו טעם לפגם. אבל לישנא בתרא ס"ל דאע"פ דהיתה פגומה, אם בא טעם איסור זה ופגמה טפי, בזה ג"כ מותר, דהא סכ"ס פגמה טעם האיסור.

(ד) **ואינה נאכלת מפני זה- כ' רש"י** דאינה נאכלת לאו דוקא, דכיון דפגימתה פורתא, קרי לה אינה נאכלת. וכ' הר"ן (ריש לב: בדפי הרי"ף) דראי' לדברי רש"י הוא מהא דקדירה שאינה בת יומא, דקיי"ל דנ"ט לפגם הוא, אע"ג דודאי אינו פוגמת המאכל כ"כ דאינה ראוי' לאכילה, ובקדירה בת יומא נמי אמרי' דאי אפשר דלא פגמה פורתא, אלמא דבפורתא דפגם שרי. אלא דהעיר, דהא אמרי' לקמן דהלימוד דנ"ט לפגם מותר הוא מנבילה, דכל שראוי' לגר שמי' נבילה, ואע"פ שנפגמה, וא"כ איך יכולין ללמוד היתר טפי מזה, דנ"ט לפגם פורתא ג"כ מותרת. וכ' הר"ן דנבילה נאכלת בפנ"ע, ולפיכך אסורה עד שתפגם מאכילת גר, אבל איסור תערובת, שהולכין בו אחר נתינת טעם (דהא באמת נתבטל ברוב, אלא דכל מה שיכול לאסור הוא רק משום טעמו שנותן בהתערובת), כיון שאינו נותן טעם, אלא אדרבה, פוגם הטעם, אינו יכול לאסור המאכל. **אלא** דהק' דעכ"ז, איך ילפי' מנבילה להתיר נטל"פ, הרי נבלה אינה ראוי' לאכילה כלל. ותי' דהלימוד הוא כזה, מה מצינו אצל נבילה, שלא אסרתה תורה אלא כשהיא ראוי' לגר, מפני שהאוכל נהנה מן האיסור, אע"פ שהיא נפגמה קצת, אבל כל שאינה ראוי' לגר, כיון שאינו נהנה כלל מן האיסור, התירתה תורה, ואע"פ שחל עליה איסור מתחלה. אף באיסור שנ"ט בהיתר, כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור,

(א) **לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין, וכו'-** ע' בתורת חיים שהביא מש"כ הרמב"ם דנ"ט לפגם לא שרי אא"כ יהי' האיסור פוגם להיתר מתחלתו ועד סופו, אבל אם פגם בתחלה וסופו להשביח, או השביח בתחלה אע"פ שסופו לפגום, הר"ז אסור, וכ' שכ"כ הרשב"א. והביא שהכסף משנה כ' שטעם הדבר הוא משום דכל שכן הוא, דאם פגם לבסוף אסור משום שהי' משביח בתחלה, אע"פ דאותו שבח אינו שבח אמיתי, שהרי אתי לידי פגם, כש"כ היכא דהי' פגם מעיקרא, דאתי לידי שבח, דודאי פגם זה אינו פגם אמיתי, דהא אתי לידי שבח, וא"כ ודאי נחשב שבח ואסור. והק' התו"ח, א"כ כשנפל לתוך גריסין רותחין, למה שרי, והא סופו להשביח כשיצטננו. ותי' דע"כ מיירי הגמ' כאן כשנפלו לתוך גריסין רותחין וגם אכלו אותן כשהם רותחין, וא"כ לעולם לא אתי לידי שבח, וממילא הוי פגם מתחלה ועוד סופו, ומותר. וע"ע במהר"ם שהבין בדעת תוס' דעיקר השבח אינו אלא אם נפל החומץ לאחר שהרתית ויצננו, וא"כ י"ל דהיכא דנפל החומץ כשעדיין רתח, לעולם לא ישביח החומץ בכה"ג.

(ב) **נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור- ע' בתוס' לקמן (סח. ד"ה אמר) דמבואר דטעם הדבר הוא משום דכיון דהשביח מעיקרא בשעת נפילה וחל איסור עליה, שוב אין לו היתר אף כי פקע אחרי כן** [ולכאור' מדברי הכסף משנה שהבאנו לעיל (א') לא משמע דהוה ביאורו של דין השביח ולבסוף פגם]. וע"ע בקהלות יעקב (כ"ה, ד') דכ' עוד טעם בזה, די"ל דאמרי' בזה דכל החתיכה נעשה חתיכת איסור, וכיון דכל החתיכה נעשה לחתיכה של איסור, ודאי לא מהני מה שאח"כ נפגם טעם האיסור (וכמו כל דבר של איסור, אף אם נפגם טעמו, נשאר באיסורו).

(ג) **אמר ר"ל, נ"ט לפגם שאמרו, וכו'- פי' תוס' דהחילוק בין הב' לשונות הוא, דלשון ראשון ס"ל דאם מה שהאיסור פוגם הטעם הוא רק משום שהקדירה לא היתה כתקונה, אבל אם היתה כתקונה הי' האיסור משביח הטעם, בזה לא התירו משום נ"ט לפגם. והלישנא**

תורה. ועוד הביא מר' יוסף דהוי לאו מכלל עשה דגיעולי נכרים, ולכן אינו לוקה (והק' תוס' ע"ז, דלכא' הדרה לאיסורא קמיינתא). וע"ע ברשב"א בתורת הבית (ד', א', יא:) דהיכא דהוי כזית איסור בכדי אכילת פרס, אסור ולוקין עליו. אבל היכא דאין איסור בכדי אכילת פרס, אסור ואין לוקין, וביאר משום דילפי' לי' מנזיר או מגיעולי נכרים, ואין לוקין לא ההיקשות ולא הק"ו [ומשמע דס"ל דאף בשאין כזית של כדי אכילת פרס של איסור, מ"מ אסור מן התורה, ולא משום חצי שיעור, אלא דהתערובת עצמו נעשה לאיסור, אלא דזה דהתערובת עצמו נעשה איסור חידוש הוא, ולכן אין לוקין עליו, ויש לעי' עוד בזה].

(ו) לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא- הק' הריטב"א בשם הרמ"ה, א"כ למה יאסרו כלי מדין, הא ודאי עברה עליהם לילה אחת אחר שלקחום. ועוד, לישנהיהו עד למחר, שהרי מדאורייתא קדירה דלאו בת יומא מותר לכתחלה, ולמה היו צריכין לאסור הכלים. וביאר דקדירה בת יומא היינו קדרה שלא נתבשל בה אלא פעם א', וקדרה זו אסורה היא לעולם, אף מן התורה. אבל קדרה דלאו בת יומא, דהיינו דנתבשל בה יותר מיום א', מותרת לגמרי מן התורה ואפי' בו ביום, לפי שהתבשילין שנתבשלו בו מגעילין זה את זה. וא"כ, שפיר היו צריכין להכשיר הכלי מדין, משום שאולי היו ביניהם כלים שלא נתבשלו בהם אלא פעם א'. אבל כ' הריטב"א דזהו חידוש שלא שמענו. ולכן כ' ליישב פירוש רש"י ושאר מפרשים, ותי' דבאמת היו שם כלי מדין שהיו בני יומן, מהטף ונשים שהחיו להם. ואף על גב דהי' אפשר למשהינהו עד למחר, מ"מ התורה אמרה ההכשר הצריך להם למי שבא לבשל ביומן.

(ז) ור"ש מאי טעמא- ע' בגליון הש"ס דציין למה שהק' תוס' בערכין (כה:), בסוגיא הדומה לזה, דאם צריכין קרא לר"מ, א"כ לכא' אין צריך קרא לר"ש, דמהו הסברא חיצונה, וכ' דדרך הש"ס לעשות כן, ולא ביאר. ובסדר יעקב ביאר די"ל דדיחוי דר"ש לא הוי דיחוי טוב כ"כ, ולכן שפיר הק' הגמ' למה ס"ל לר"ש כן עד כדי שהי' צריך לדחות הא דר"מ בדיחוי כזה.

נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה כלל מן האיסור, אלא מצטער עליו, הלכך שרי, אע"פ שחל האיסור באותו דבר שנתערב בו. והוסיף דלפ"ז קרוב לומר דאם הגדיל איסור מדתו של ההיתר שנתערב בו, עד שהוא משביח במדתו יותר ממה שפוגם בטעמו, בזה אסור עד שנפסל מאכילת אדם כנבלה, ולא אמרי' דפגימה כל שהוא שרי אא"כ פוסל יותר בקלקול טעמו משבח שהשביח מדתו. אולם הביא דהרשב"א כ' בתורת הבית דכל שההיתר מרובה מן האיסור, והאיסור נ"ט לפגם, מותר, דאי משום ממשו, מדאורייתא בטיל ברוב, ואי משום טעמא, אין כאן טעם, כיון שהוא נ"ט לפגם. ובביאור מח' הרשב"א והר"ן, ע' באריכות בקהלות יעקב (כ"ה), שביאר שנח' במח' יסודי במהו ההיתר דנ"ט לפגם, ואכמ"ל בזה.

(ח) טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו- ע' בתוס' שהביא מש"כ רש"י בחולין, דממה שאין לוקין בטעמו ולא ממשו, יכולין ללמוד דהדין דטעם הוי כעיקר אינו דין דאורייתא, שהרי זהו הביאור בטעמו ולא ממשו, דהוי טעם כעיקר, ומ"מ אמר ר' יוחנן דאין לוקין עליו, וע"כ דזהו משום דלאו דאורייתא הוא (וכן ע' בריטב"א, שכ' דטעמו ולא ממשו וטעם כעיקר הוי ענין א' בשתי לשונות). אולם ע' בתוס' שהאריך להק' על רש"י דהא מבואר דבאמת טעם כעיקר דאורייתא הוא, ונלמוד מהדין גיעולי עכו"ם (וע' ברש"י בחולין [צח:] דכ' דס"ל לאמוראי בתראי דאין למדין מגיעולי נכרים ומנזיר, דהו"ל ב' כתובים הבאים כא', א"נ דגיעולי נכרים חידוש הוא, כדלקמן, ונזיר בא ללמד על צירוף היתר לאיסור, וא"כ שפיר י"ל דאין מקור מן התורה לטעם כעיקר). וכ' תוס' דכאן מיירי במין במינו, וא"כ אפי' ברוב בטל מן התורה, שאין שייך בזה דין טעם כעיקר, כיון דטעם א' להן, ורק מדרבנן בענין שישים, ולכן אינו לוקה. וכ' דבעצם הי' יכול לומר דגם בטעמו וממשו הדין כן אם אינו מכיר האיסור, ונקט טעמו ולא ממשו לחדש דבכה"ג איכא איסור עכ"פ. ועוד הביא תוס' מר' אליהו דשפיר מיירי במין בשאינו מינו, אלא דבטעם לא הוי כזית בכדי אכילת פרס, ולכן אין לוקה עליו, אף דהוי איסור